L'AGENDA 2030 COM A FULL DE RUTA

Els Objectius Mundials per al Desenvolupament Sostenible no són sostenibles

Una reflexió sobre les problemàtiques existents en el procés d'avaluació dels objectius ambientals de l'ONU

Jason Hickel

Il·lustració: Fernando Prado

El 2015, els governs mundials van subscriure els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) de les Nacions Unides amb el compromís de tornar a equilibrar l'economia mundial amb el món viu. Ara, cinc anys després, quan l'Assemblea General de les Nacions Unides es reuneix en línia per debatre sobre la crisi ecològica mundial, tothom vol saber com s'està desenvolupant l'actuació dels països.

Per respondre a aquesta qüestió, els delegats i els responsables polítics han recorregut a una mètrica anomenada Índex ODS, desenvolupada per Jeffrey Sachs "per avaluar la

posició de cada país respecte a la consecució dels Objectius de Desenvolupament Sostenible". Aquesta mètrica explica una història molt clara. Suècia, Dinamarca, Finlàndia, França i Alemanya, juntament amb la majoria de les altres nacions riques d'Occident, són als primers llocs del rànquing, cosa que dona als observadors ocasionals la impressió que aquests països són realment capdavanters a l'hora d'assolir el desenvolupament sostenible.

Només hi ha un problema. Malgrat el seu nom, l'Índex ODS té molt poc a veure amb el desenvolupament sostenible. De fet, encara que resulti estrany, els països amb les puntuacions més altes d'aquest índex són alguns dels més insostenibles mediambientalment del món.

> És físicament impossible que totes les nacions consumeixin al nivell dels països més ben puntuats als ODS sense destruir la biosfera del nostre planeta

Fixem-nos en Suècia, per exemple. A l'índex, Suècia té una impressionant puntuació de 84,7, és el primer de la llista. Però els ecologistes fa molt de temps que assenyalen que la "petjada material" de Suècia (és a dir, la quantitat de recursos naturals que consumeix cada any el país) és una de les més elevades del món, juntament amb la dels Estats Units, a 32 tones mètriques per persona. Per posar-ho en context, la mitjana mundial és d'unes 12 tones per persona i el nivell sostenible és de 7 tones per persona. En altres paraules, Suècia consumeix gairebé cinc vegades per sobre del límit.

Aquest tipus de consum no és gens sostenible. Si tothom al planeta consumís com ho fa Suècia, l'ús global dels recursos superaria els 230.000 milions de tones a l'any. Per fer-nos-en una idea, hem de tenir en compte tots els recursos que extraiem, produïm, transportem i consumim a tot el món cada any (i tots els danys ecològics que això comporta) i triplicar-ho.

O, per exemple, fixem-nos en Finlàndia, el número 3 de l'Índex ODS. La petjada de carboni de Finlàndia és d'aproximadament 13 tones mètriques de diòxid de carboni per persona i any, similar a la de l'Aràbia Saudita. Això el converteix en un dels països més contaminants del món, en termes per càpita, i un dels responsables principals de la crisi climàtica. A tall de comparació, la petjada de carboni de la Xina és d'unes 7 tones per persona. La de l'Índia és inferior a 2. Si tot el món consumís tants combustibles fòssils com fa Finlàndia, el planeta seria literalment inhabitable.

Això no és només cosa d'uns pocs resultats aïllats. Les dades publicades per científics de la Universitat de Leeds mostren que els països més ben classificats a l'Índex ODS han superat, significativament, la part que els pertoca de fronteres planetàries en termes de consum, no només pel que fa a l'ús de recursos i les emissions, sinó també pel que fa a l'ús del sòl i als fluxos químics com el nitrogen i el fòsfor. És físicament impossible que totes les nacions consumeixin i contaminin al nivell dels països més ben puntuats als ODS sense destruir la biosfera del nostre planeta.

> Sembla que els països rics siguin nets, però això es deu principalment al fet que des de la dècada del 1980 han deslocalitzat la majoria de les seves indústries contaminants a països del Sud Global

Dit d'una altra manera, l'Índex ODS és incoherent des d'una perspectiva ecològica. Transmet la il·lusió que els països rics tenen nivells elevats de sostenibilitat, quan en realitat no és així. Llavors, què és el que passa? Bé, l'Índex ODS està directament relacionat amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible. Hi ha 17 objectius, cadascun dels quals inclou diverses metes. L'Índex ODS agafa els indicadors per a cadascun d'aquests objectius (on hi hagi dades disponibles), els indexa i en fa una mitjana conjunta per arribar a una puntuació per a cada objectiu. A continuació, fa una mitjana dels 17 objectius junts per arribar a la xifra final. Aquest procés sembla prou raonable, però adoptar aquest procediment suposa introduir-hi una sèrie de problemes analítics.

En primer lloc, hi ha un problema de ponderació. Els ODS inclouen tres tipus diferents d'indicadors: alguns se centren en l'impacte ecològic (com la desforestació i la pèrdua de biodiversitat), d'altres se centren en el desenvolupament social (com l'educació i la fam), i altres se centren en el desenvolupament d'infraestructures (com el transport i l'electricitat). La majoria dels ODS contenen una combinació d'aquests indicadors, però els ecològics gairebé sempre es veuen desbordats, per dir-ho així, pels indicadors de desenvolupament. Per exemple, l'Índex ODS té quatre indicadors per a l'objectiu 11 (sobre "ciutats i comunitats sostenibles"): tres són indicadors de desenvolupament, mentre que només un està relacionat amb l'impacte ecològic. Això vol dir que si un país té uns bons indicadors de desenvolupament, obtindrà una puntuació elevada per a aquest objectiu fins i tot si fracassa en termes de sostenibilitat.

Aquesta qüestió s'agreuja amb un segon problema: només quatre dels 17 ODS tracten totalment o en gran mesura la sostenibilitat ecològica (objectius 12 a 15). Els altres 13 se centren principalment en el desenvolupament. De nou, això vol dir que una bona actuació en els objectius de desenvolupament té més pes que una mala actuació en els objectius de sostenibilitat, de manera que països com Suècia, Alemanya i Finlàndia poden ascendir als primers llocs de l'índex (amb els Estats Units en el 20% superior) fins i tot encara que els seus nivells d'impacte ecològic siguin altament insostenibles.

L'últim problema és que la gran majoria dels indicadors ecològics són mètriques territorials que no tenen en compte els impactes relacionats amb el comerç internacional. Per exemple, fixem-nos en l'indicador de contaminació atmosfèrica de l'objectiu 11. Sembla que els països rics siguin nets, però això es deu principalment al fet que des de la dècada del 1980 han deslocalitzat la majoria de les seves indústries contaminants a països del Sud Global i han traslladat el problema a l'estranger.

Passa el mateix amb els indicadors de desforestació, sobrepesca, etc.: la majoria tenen lloc als països més pobres, però estan causats desproporcionadament pel consum excessiu als

països més rics, i sovint els perpetren empreses o inversors que tenen la seu en aquests països. Com a resultat, a l'Índex ODS es castiga els països més pobres per haver estat perjudicats i contaminats pels països més rics. Per descomptat, en molts casos les mètriques territorials són adequades; però hi ha una sèrie d'indicadors en l'Índex ODS que també s'haurien de considerar en termes de consum, i que, no obstant, no es tenen en compte.

De fet, l'Índex ODS alaba els països rics mentre fa els ulls grossos al perjudici que estan causant. Els economistes ecologistes fa molt de temps que adverteixen dels problemes d'aquest procediment, el qual infringeix el principi de "sostenibilitat forta", que afirma que una bona actuació en els indicadors de desenvolupament no pot substituir nivells destructius d'impacte ecològic. L'equip de l'Índex ODS és conscient d'aquest problema. Fins i tot se l'esmenta (breument) a les notes metodològiques, però després s'estén un vel a favor d'una mètrica final poc fonamentada en els principis ecològics.

> A l'Índex ODS es castiga els països més pobres per haver estat perjudicats i contaminats pels països més rics

En última instància, les mètriques de desenvolupament sostenible han de ser universalitzables. Dit d'una altra manera, els països millors puntuats a l'índex haurien de representar un estàndard al qual totes les nacions podrien aspirar aconseguir sense que això comportés un col·lapse dels ecosistemes mundials. Aquest no és el cas de l'Índex ODS, en què els països rics es consideren un model que, en realitat, com mostra la recerca de Leeds, és una part important del problema.

Les Nacions Unides han de redissenyar l'índex per corregir aquestes qüestions. Això es pot fer interpretant els indicadors ecològics en termes de consum sempre que sigui rellevant i possible, per tenir en compte el comerç internacional, i indexant els indicadors ecològics separadament dels indicadors de desenvolupament, de manera que puguem veure de manera clara què passa a cada front. D'aquesta manera podem lloar el que han aconseguit països com Dinamarca i Alemanya en termes de desenvolupament, però reconeixent que són els principals causants de la crisi ecològica i que necessiten canviar de rumb urgentment, amb ràpides reduccions d'emissions i d'ús de recursos.

Fins aleshores, hauríem d'evitar utilitzar l'Índex ODS com una mètrica del progrés en desenvolupament sostenible, perquè no ho és. Tenint en compte el que està en joc en la crisi a què ens enfrontem, hem d'explicar històries més sinceres i precises sobre el que està passant al nostre planeta i qui n'és el responsable.

Jason Hickel, per a Foreign Policy.

Jason Hickel

Jason Hickel és antropòleg especialitzat en economia. Al llarg de la seva trajectòria, ha centrat la seva recerca en les desigualtats globals, l'ecologia política, el post-desenvolupament i l'economia ecològica. És conegut pels seus llibres *The Divide: A Brief Guide to Global Inequality and its Solutions* (2017) i *Less is More: How Degrowth Will Save the World* (2020). És membre de la *Royal Society of Arts*, amb seu a Londres, i col·labora habitualment a mitjans com The Guardian, Foreign Policy i Al Jazeera. És investigador sènior visitant a l'Institut Internacional de Desigualtats de la London School of Economics i professor sènior a Goldsmiths, Universitat de Londres. Forma part del comitè consultiu estadístic de l'Informe sobre el desenvolupament humà de l'ONU 2020, i també és membre del consell assessor del Green New Deal per a Europa i de la Comissió de reparacions i justícia redistributiva de Harvard-Lancet.